

Hafnia Hodierna
Eller
Udførlig Beskrivelse
om den
Kongelige Residentz - og Hoved - Stad
Kiøbenhavn,
1748

Uddrag

Rosenborg Slot

Cap. II.

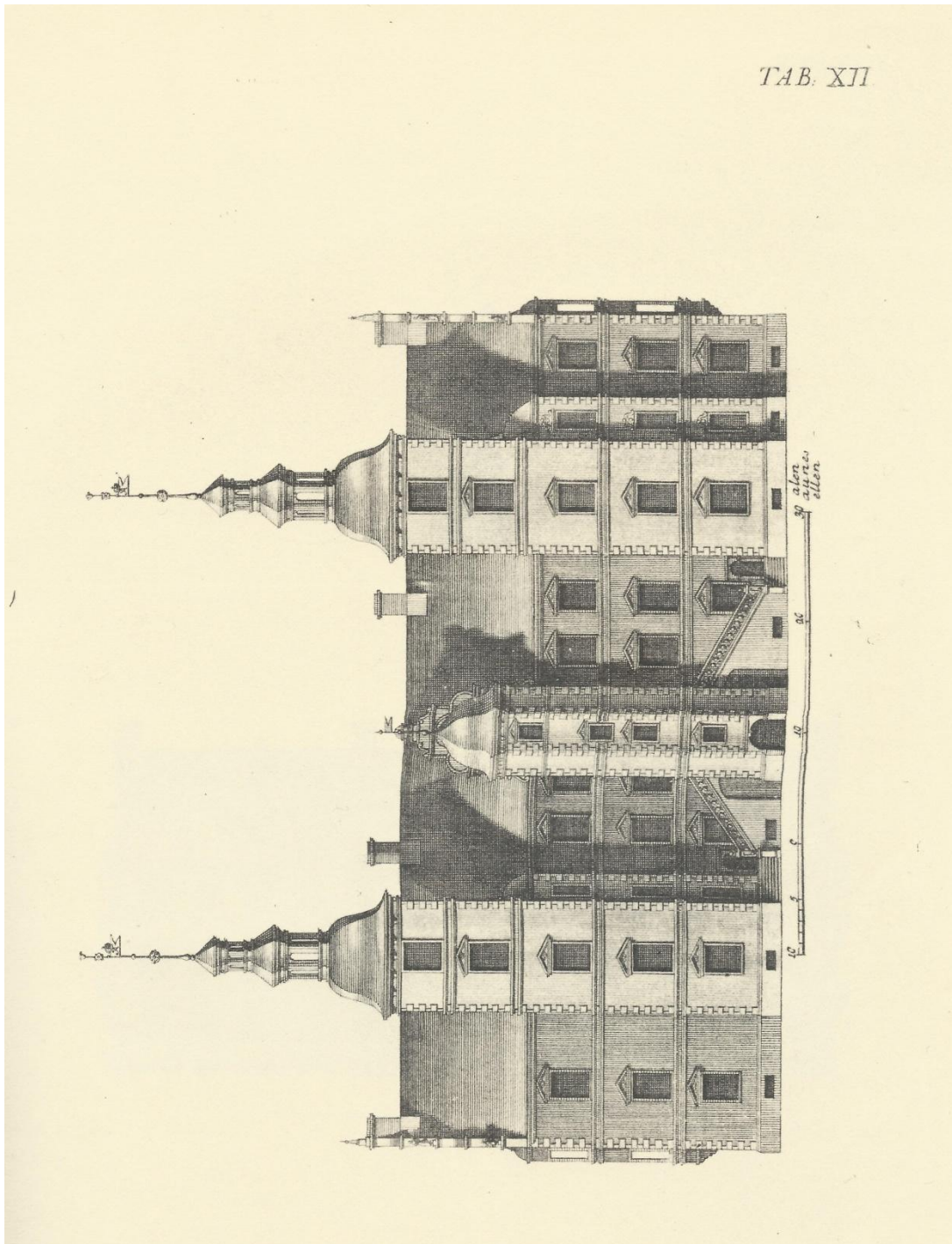

Rosenborg Slot 1725

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Laurids de Thurah:

Fra Christiansborg - Slot vil vi bigive os til Rosenborg, et Slot som ey just for sin Størelses Skyld, saasom det ikke er af synderlig stort Begreb, men især formedelst de ubeskrivelige Kostbarheder, som det bevarer inden sine Muure, er værdt at legge besynderligt Merker til, og af en curieur Liebhaber nøye at betragtes. Vi see dette Slots Facade, saaledes som det viser sig imod Gaarden, paa hosstaaende Tab. XII. afbildet, og dets Facade imod Haven paa Tab. XIII. forestillet.

Slottet er bygget i Begyndelsen af det forrige Seculo af Høylovlig Ihukommelse Kong CHRISTIAN den Fjerde, og allerførst indrettet til et Lyst - Slot, hvor Hans Majestet uden for Staden, dog uden at være alt for langt derfra, kunde om Sommeren forlyste sig, og tage frisk Luft. Men da Hans Majestet siden lod Kiøbenhavn

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

udvide, og flytte Fæstnings - Verkerne paa denne Side langt videre ud, end de tilforn havde været, blev Slottet tillige indslutte inden Stadens Volde.

Bygningen er, som før er sagt, ey stor, men derimod af meget smuk udvortes Anseelse, og er prydet med tre Taarne, hvoraf det mellemste er større end de to ved Siderne. Taget, saa vel som alle Taarne og Udbygninger, er tækket med Kobber, og Bygningen ellers efter Gothisk Maade ziret med adskillige Billeder og andet Bildthugger - Arbejde i Steen udhugget. Det er for sig omgivet med Volde og Grave, saa det efter fordum Tiders Maade har været ligesom befæstet; Og som Voldene og Fæstning - Verkerne, der til dels udvortes med Muur - Verk ere beklædte, stedse ere blevene holdte i Stand, saa har og den derved værende Slots - Forvalter eller Tilsynsmand Titel af Commendant, skjønt ingen bestandig Garnison derudi ligger, thi Vagten bliver af Kiøbenhavns Garnison dertil tage, og hver Dag afløst.

Gemakkerne i de to underste Stokverke ere proportionerede efter Slottes Begreb, det er, kun af maadelig Størrelse, og dels smaa: Dog store nok for et Lyst - og Sommer - Huus, hvortil Slottet fra Begyndelsen er undrettet, og hvortil det og i vore Tider bliver brugt, da det Kongelige Herskab alleneste om Sommeren paa nogle faa Dage undertiden residerer der, naar det paa en kort Tid opholder sig i Staden; Men uagtet de ikkun ere af maadelig Størrelse, saa falder derimod deres nette og artige Indretning og Udstaffering enhver Liebhaber i Øynene, som ey uden Forlystelse kand betragte de adskillige Zirater, hvormed de ere prydede.

Jeg vil ikke opholde mig ved at beskrive et hvert Gemak især, men vil ikkun nævne de meest mærkværdige, paa det en Curieux kand forud vide, hvad han har at spørge efter.

I Hendes Majestet Dronningens Forgemak i underste Etage, ere adskillige skjulte Skabe i Væggene, hvorudi forvares mangfoldige smaa Kunst - Stykker, der bestaae dels i Malerier, dels i skaaren og dreyet Arbejde, i Coraller, Elfenbeen og Rav, de fleste maaget kunstig udførte. Iblant samme er endeel Stykker, hvis største Merkværdighed bestaaer derudi, at de af een og anden Kongelig Person for Tidsfordriv ere forfærdigede. I dette Gemak ere Væggene og Loftet beklædte med Paneel eller Tavl - Verk af Træ, paa hvis Fyldninger sees mange skønne og kunstige Malerier, som af fordum Tiders beste Mestere ere forfærdigede. Her finder man og den ene Aabning af det bekiendte Tale Rør, som gaaer fra den ene Ende af Slottet til den anden, og hvor igiennem to Personer gandske tydelig kand tale med hverandre, skjønt de ere mere end 120 Fod langt, og ved eendeel Gemakker, fra hverandre adskilte.

I Hans Mejestet Kongens Forgemak, hvor den anden Aabning af foromtalte Tale - Rør findes er iblant andet er i vore Tider forfærdiget kunstigt og prægtigt Skab, som med Sølv og deslige rare Materier paa det skønneste er indlagt, og med mangfoldige i Ilden forgyldte Zirater prydet. I de øvrige smaa Gemakker, som ere imellem de to forbemeldte Forgemakker, sees endeel gammeldags dog prægtige Mobiler, som formedelst deres Alderdom og Kunst ere værd at tage i Agt. Iblant andre er et Bord af sort Marmor, med Blomster, Løv - Verk og deslige af allehaande Farver, efter Florentiner Art, indlagt.

I det andet Stokverk betragtes især et Cabinet, som paa alle fire Vægge og under Loftet med folierede Speilglas er besat, som foraarsager en behagelig Forvirring i Øynene, naar man først træder ind; thi een skulde ved første Indgang meene, at han kom ind i en stor Sal, hvor han fandt stort Selskab for sig, da han dog kuns seer sig selv allene overalt, og det i et lidet Værelse. Midt i Gulvet i samme Cabinet er en oval Plads ligeledes med folieret Speilglas belagt.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Man seer derforuden et andet Cabinet i samme Stokverk, hvis Vægge rundt omkringere skiulte med stærkt forhøyet Lakqveer - Arbeide, hvorudi mangfoldige ægte og rare Steene, som Amethister, Turkoser, Smaragder og Perler, rigelig ere indfatte.

Det tredie Stokverk er det mest merkværdige paa Slottet, i Henseende til den uskattelige Skat, som derudi bevares, og hvis Betragtning opvækker hos enhver, som seer den, en billig Forundring, at finde saa stor Herlighed og Rigdom samlet paa eet Sted.

Dette Stokverk bestaaer ikkun af en eeneste Sal, der er saa lang og saa breed som det heele Slot, med nogle smaa hosføyede Cabinetter, som ere under Taarnene, og i andre Udbygninger; Man kand deraf slutte, at denne Sal er af betydelig Størrelse. Den viser sig meget majestetisk, især siden dens Høyde stemmer overeens med det øvrige Begreb. Man seer strax de prægtige Tapeter, hvormed Væggene ere behengte, som forestille de fleste af Høysalig Kong CHRISTIAN den Femtes Krigs - Bedrifter og Seyervindinger. En Kiendere kand ey noksom mætte sine Øyen ved disse herlige Tapeters Betragtning, baade formedelst den fortreffelige Tegning, som findes i alle de Ting, der forestilles, saa og formedelst den kunstige Udarbeidning, da lle Personer, som i een og anden Krigs - Action til Lands og Vands derpaa forestilles, fra Kongen selv indtil den allerringeste Betient at regne, ligne alle fuldkommelig deres Originaler, saa at den, der har kiendt Personerne, eller seet deres Skilderier, strax kand kiende dem som forestilles, sa snart de kaste Øynene derpaa; Ja man seer og hist og her Heste og Hunde, som man veed har formedelst smuk Skabning, Troskab eller andre gode Egenskaber især forhvervet den Høysalige Herres Gunst, at være livagtig afbildede.

Disse kostbare Tapeter, som ere giorte i Siælland i den bekiendte Kiøbstæd Kiøge, bestaae af tolv Stykker, som have hvert sin særdeeles Betydning og Forestilling.

Riddersalen med Tapeterne (Gobeliner)

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Den første forestille Damgartens Erobring i Pommeren, Anno 1675 de 6 October.

Den anden viser Wismars Erobring, Anno 1675 den 13 December.

Det tredie forestiller en Seyervinding til Søes, Anno 1676 den 1 Juunii.

Det fierde Landgangen paa Skaane, Anno 1676 den 29 Junii.

Det femte Helsingborgs Erobring, Anno 1676 den 3 Julii.

Det siette Landskrones Erobring Anno 1676 den 11 Julii.

Det syvende Landskrone Castels Erobring, Anno 1676 den 4 August.

Det ottende Christianstads Erobring, Anno 1676 den 15 August.

Det niende forestille en Aeyervinding til Søes paa Colberg - Rhede, Anno 1677 den 1 Junni

Det tiende Marstrands Erobring Anno 1677 den 23 Junii.

Det ellefte en Seyervinding til Søes i Kiøge - Bugt, Anno 1677 den 1 Julii.

Det tolvte Rygens Erobring, Anno 1677 den 17 September.

Paa den eene Ende af Salen staaer gemeenlig den prægtige Kongelige Throne, hvorunder Deres Majesteter Kongen og Dronningen ved Deres høytidelige Salvings - Act i Friderichsborg Slot - Kirke have siddet, hvilken er af rødt Fiøvel, paa det riigeste og skønneste med Guld broderet, og med Guld - Galoner og andre prægtige Zirater beprydet. Omkring denne Throne staaer tre Løver i naturlig Størrelse støbte af Sølv.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Paa den anden Ende af Salen staaer i et Hjørne en høy Fod af drevet Sølv - Arbeide, som bærer et Fad af samme Metall, som til deels er forgyldt, og ellers viser, saa vel inden udi, som paa Bredden, adskillige bibelske Historier i liden Forhøyning, som mestendeels sigte hen til Daabens Sacramente; Til samme Sølv - Fad henhører et større af purt Guld, som sættes i det første, og hvorudi de Kongelige Børn døbes, hvis høye Navne og Daabs - Dags Datum derefter paa Guld - Fadet blive udstukne.

De øvrige faa Mobilier, som findes paa denne Sal, ere for deres Alderdoms skyld værde at bese, især merker man et gammeldags zirligt Skab, hvorudi adskillige i Elfenbeen, Rav og Coraller kunstig forarbejdede Stykker giemmes. Man finder og et Spille - Bord, der vises som et rart og mærkværdigt Stykke, fordi Dekkenet, som meget net og møysommelig er syet, af een af Dronningerne selv med egen Haand er forfærdiget.

Loftet over Salen er med en Mængde af Stuccatør - Arbeide ziret, og forestiller i temmelig stor Forhøyning Land - Militiens Oprettelse i Danmark, og Bondens Liv - Egenskabs eller Vornede - Rettighedens Ophævelse, hvilke to Indretninger ere førte i Stand af Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde, som har ladet forfærdige dette zirlige Loft. Derforuden sees under Loftet det Kongelige Vaaben og de Kongelige Regalier, hver for sig paa Lærret kunstig malet af Krogk. (Dansk Maler Heinrich Krogk. 1671 - 1738 ?)

I et Cabinet næst ved Salen ud til Haven seer man paa Væggen iblant andet det Kongelige Original - Vaaben - emaillet efter sine rette Farver, og med Ædelsteene udziret.

Videre findes paa en Tavle afmalet alle her i Landet til Brug anordnede Kroner, saaledes som de over og i Skioldene, samt andre Tilfælde skal bruges og føres, fra den Kongelige, og det Kongelige Huses Kroner, indtil den Adelige inclusive.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Her vises og det overmaade prægtige og kostbare Guld - Tafel - Stell, som Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette Høyløvlige Ihukommelse, ved sin Rgierings Tiltrædelse lod forfærdige, hvilket ey allene i Henseende til sin Fuldkommenhed og Drøghed, men endog formedelst det Zirlige Arbeide og dets særdeelees smukke Facon, af alle med Forundring betragtes. Dette Guld - Tafel - Stell bliver ved store Festivietter brugt paa det Kongelige Tafel.

Næst ved dette Cabinet, i et andet, forsvares i Skabe og andre Lukker alle Kongelige Regalier, baade gamle og nyere, som Kroner, Sceptere, Sværd, Æbler, med videre hvis Kostbarhed er uudsigelig og ufatteerlig.

Her glemmes og utallige andre Kostbarheder, som bestaae af Guld, Ædelstene og andre kostbare Materier, altsammen i kunstigt Arbeide forfattet, hvis Værdie ligesaa lidet er at fastsætte, som deres Mængde er at opregne.

I et andet Cabinet, ud til Gaarden, sees den berømte gamle Kongelige Throne, som Hans Mejestet ved Sin Salving betienet sig af; samme er af Eenhiørnings - Horn paa det kunstigste og prægtigste forfærdiget, ziret med adskillige Billeder af støbt Sølv, forgyldt i Ilden. I Frontispicen over denne Throne sees Modellen af den kostbare store Amethist, som, naar Thronen bruges, paa dette Sted bliver indsat, men ellers forvares iblant de andre Kostbarheder, som her paa Rosenborg ere i Gjemme. Denne Steen er berømt, og bekjendt at være den eeneste i Verden af sit Slag, i Henseende til sin usædvanlige Størrelse og besynderlige Reenhed.

Næst ved Kongens Throne sees den, hvoraf Dronningerne ved Deres Kroning betiene sig, som er af støbt Sølv, og meget prægtig udarbejdet.

Her forvares og de fleeste og rareste Stempler af alle Slags Skue - Mynter.

Her findes og det prægtige Ride - Tø, som Kong CHRISTIAN den Fjerde har betient sig af, da Hans Printz CHRISTIAN holdt sit Bilager med den Sachsiske Printzesse MAGDALENA SIBYLLA. Pistol - Hylsterne ere zirede med maziv Guld, og besatte med Ædelsteene og Perler; Sporerne ere af purt Guld, med Diamanter garnerede, og Ride - Tøyet i sig selv er med mangfoldigt Guld med en stor Mængde Ædelsteene og Perler Besat.

I et andet Cabinet, ud mod Gaarden, er en prægtig og kostbar Samling af allehaande rare og kunstige Glas, som Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde paa sin Reyse til Italien næsten alle har ladet udsøge og indkiøbe i Venedig, og ellers fra andre Stæder i Europa hidføre. Alt dette Glas - Tø er i en zirlig Orden opsat, hvortil er indrettet en Mængde af store og smaa Consoler, der alle med riig Forgyldning ere stafferede. I dette Glas - Cabinet, saavel som i endeel andre af Slottes Gemakker, findes et stort Antal kostbare, og til deels merkværdige, Malerier, mestendeels en mignature.

I et andet Kammet sees i adskillige dertil indrettede Skabe, endeel af de forige Høyløvlige Kongers kostbareste Klæde - Dragter, hvoraf man kand see Forskiellen paa hver Tids Smag og Brug i dette Tilfælde.

De skønne hvelvede Kieldere under dette Slot, anvendes især til de Kongelige Mund - Viines Bevaring: samme ere ey af mindre Kostbarhed end Mængde. Blant andre gjemmes her Rhinske Viine, som ere fra CHRISTIANI den Fjerdens Tider, og saaledes over hundrede Aar gamle.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Rosenborgvinen bydes ved dronningens nytårstaffel 2013 og ved særlige lejligheder i kongehuset, og med det nuværende forbrug vil vinen række til mindst 300 år.

Grundstammen er rhinskvín, ifølge traditionen fra Bacharach ved Rhinen i Tyskland. Vinen opbevarede tidligere på træfade, hvoraf de tre ældste fra 1598, 1599 og 1615 har tilhørt Christian 4.s moder, enkedronning Sophie paa Nykøbing Slot

Fra Slottet forføyer vi os til den derved værende Kongelige Have, som paa næststaaende Tab. XIV. i Prospect er forestillet, saaledes som den omtrent fra den Reformerede Kirke i Gothers - Gaden viser sig.

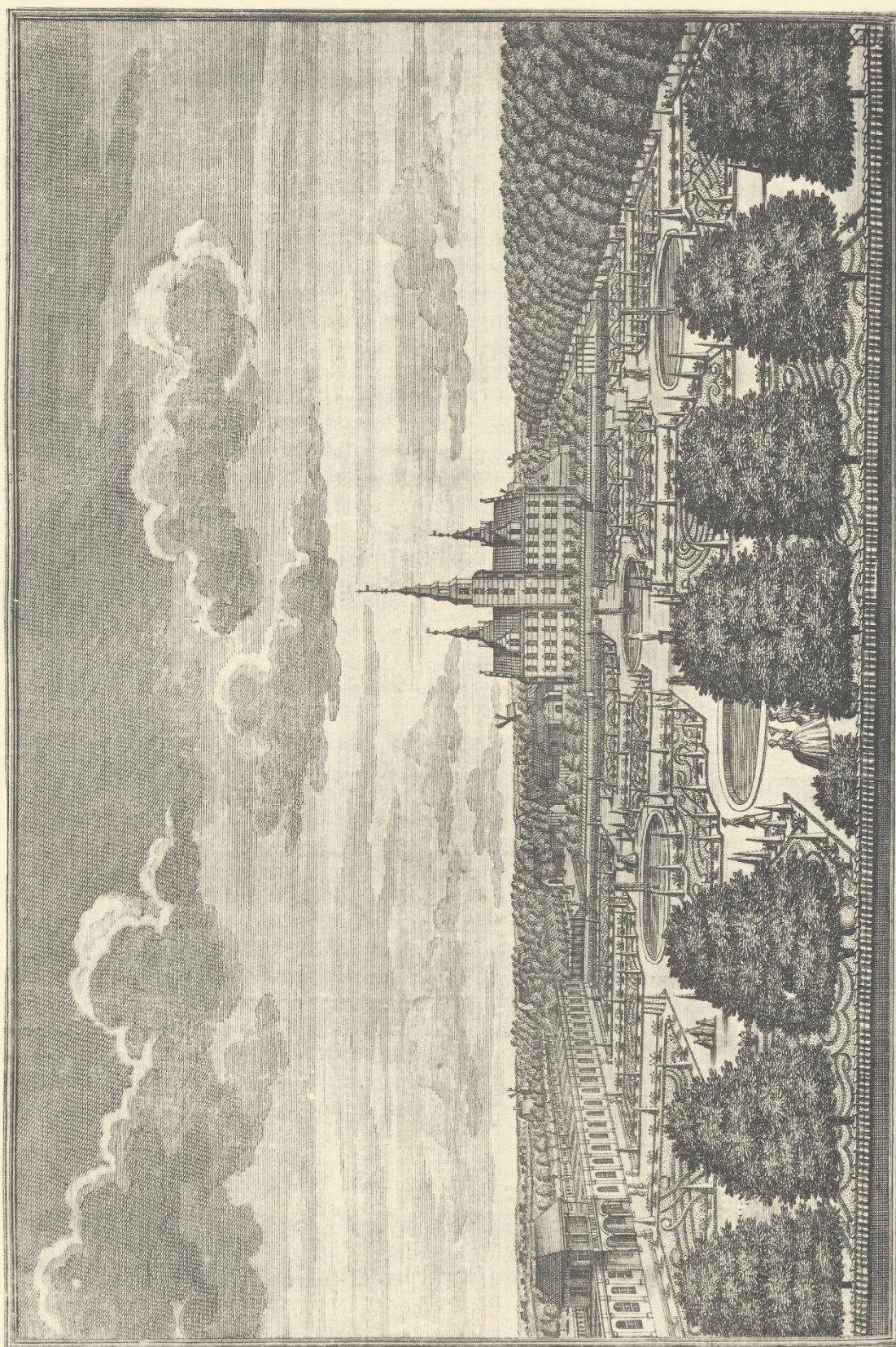
Denne Have er meget stor og vidtløftig, og har mangfoldige, med høye Træer besatte, Gange, hvis Skygge gjør Spadseergangen særdeles behagelig.

De mange Spring - Vand, som findes i Haven, de mange vel anordnede Lyst - Qvarteerer, Boscager og Lysthuse, de adskillige, til deels rare og kunstige, Billeder og andre Zirater, kand ey andet end gjøre Stedet for alle lystigt og behageligt; hvorfra den og om Sommeren vrimler med Mennesker, som forlyster sig med Spadseergang og Nattergalens liflige Stemmer, som der paa rette Aarsens Tid i Mængder opholde sig, ligesom for at forøge Stedets Behagelighed.

Af de iblant denne store Haves Prydelser værende Billeder, vil jeg alleeneste anføre et Par af de merkverdige, som er først der bekiendte kunstige Billede med Løven og Hesten, hvor en Løve, i overnaturlig Størelse forestilles, hvaende under sig en fuldkast Hest, som han, uagtet af Hestens Modstræbelse, med en ret Løve - Grumhed river og slider. Dette dobbelte Billede er støbt af Metal, og staaer paa et høyt Steen - Postement.

Hvad der gav Høysalig Kong CHRISTIAN den Fjerde Anledning til at lade dette merkelige Billede forfærdige, er af Historien bekiendt, saa vel som det, at samme Aarsag foranledigede Høystbemeldte Konge til at lade præge en Skue - Mynt, paa hvis ene Side Løven med Hesten forestilles, i lige Skikkelse som den sees i Rosenborg - Have, og paa den anden Side læses disse Ord:

FRUSTRA TE OPPNIS, FRÆNANDE CABALLE, LEONI, ALBUS ERAS, RUBEUS, SI MODO PERGIS, ERIS.

TAB.XIV

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Billedet, som staaer i Rosenborg - Have, er forfærdiget i Glückstadt, og er derfra ført hid over.

Det ander stykke, som for sin særdeeles kunstige Uarbeidelse er værdt med Agtsomhed at betragte, er det prægtige dobbelte Billede, der forestiller Herculem, som river Struben op paa Løven, et ypperligt Arbeide af et eeneste Stykke hvidt Marmor, bragt i Stand af den navnkundige Johan Baratta i Florenz Aar 1709.

Jeg vil ey tale om en Romersk Gladiateur, en Bathseda, begge af Blye støbte, og af fortreffeligt Arbeide, eller om de øvrige Zirater, hvormed denne Have er prydet, thi sligt vilde lede mig i alt for stor Vidtløftighed.

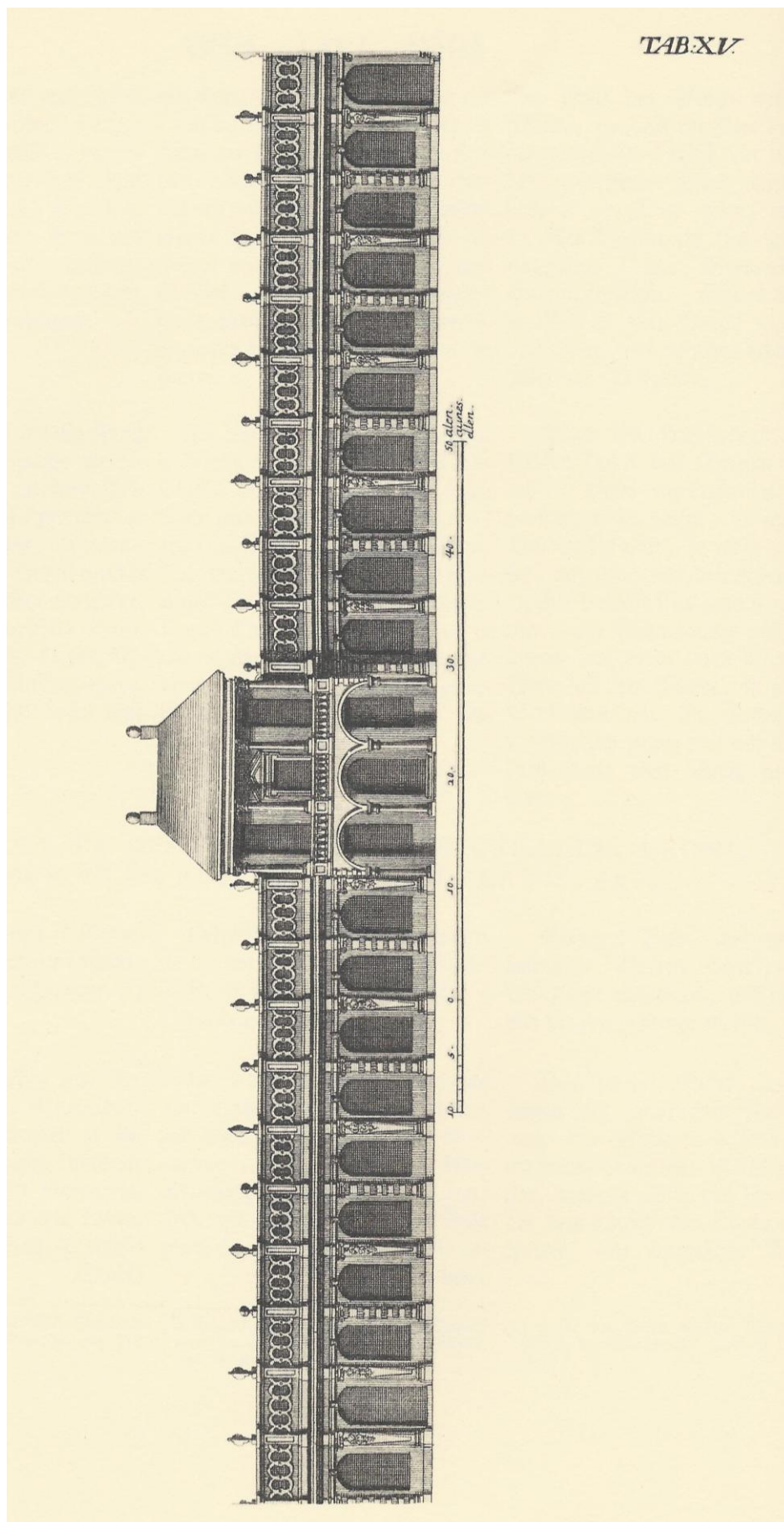
Jeg vil paa næste TAB. XV forelegge Liebhaberne Aftegningen paa det middelste Stykke af Laurier - Huset, som sees paa den Side af Haven, der vender ud til Volden. Jeg har paa dette Blad alleneste villet forestille den middelste Part af denne anseelige Bygning, siden Resten paa begge Sider af den middelste Pavillon er hinanden aldeles liig, og kommer overeens med det Stykke, som her forestilles; men paa hver yderste Ende af Bygningen, som paa den eene Side af den middelste Hoved Pavillon er 246, og paa den anden Side 208 Fod lang, er endnu en Pavillon, lidet større af Begreb end den middelste, holdende $36\frac{1}{2}$ Fod i Længden, tilbygger, begge af lige Skikkelse, og af et Stokverk, med flade Tage, tækkede med Blye.

Facaden af dette Laurier - Huus, saa vidt som Længden imellem de tre Pavillons strekker sig, er for faa Aar siden af Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette Høylovlig Ihukommelse gandske af ny imod Haven opbygget, og som Laurbær - Træerne, der i dette Huus bevares, og som ere af en i disse Nordiske Lande usædvanlig stor Høyde og Tykkelse, alle staae frie i Jorden, og ey, som ellers brugeligt er, i Balger, følgelig ikke kand slyttes fra deres Plads, og dog om Sommeren saa lidet maa savne Solens Varme og Virkning, som de om Vinteren maa fattes den fornødne Varme af Ild, er Taget over Bygningen saaledes indrettet, at det Stykkeviis paa Rulder kand skydes fra og over Huset, til hvilken Ende langs bag Bygningen imod Volden ere store stærke muurede Piller opførte, hvorpaa Taget hviler, naar det om Sommeren skydes fra Huset.

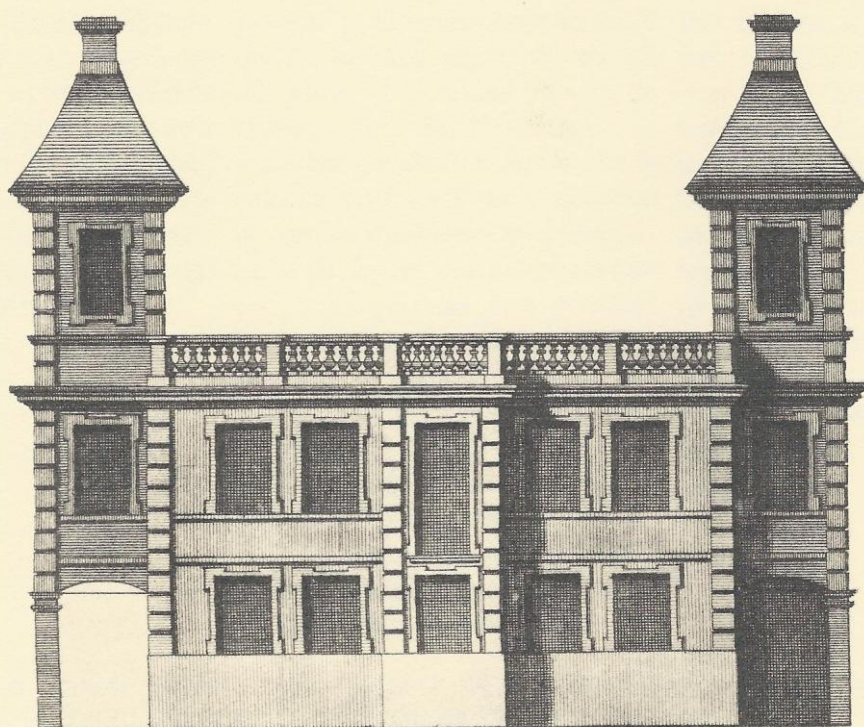
Orangeriet er ey mindre værdt at beskue end Laurier - Huset, dels formedelst de mangfoldige kostbare Vexter af allehaande Slags, som i en forunderlig Størrelse saa vel i Høyde som i Tykkelse derudi findes, dels og formedelst den kunstige og vel udfundne Indretning med Varme, der om Vinteren derudi skal holdes, og som ved muurede Canaler under Jorden, fordeeler sig lige stærkt og paa en tempereret Maade igiennem heele Huset, ved hvilken Indretning endog aarlig en anseelig Deel Ildebrand spares.

Midt for den saa kaldede Billed Allee, sees en Bygning, Eremitagen kaldet, hvis Facade imod Alleen paa Tab. XVI: forestilles.

Denne Bygning er endnu fra Kong CHRISTIAN den Fierdes Tid, og bruges sædvanlig, naar det Kongelige Herskab her vil spise en Eremitage, til hvilken Ende en kunstig Machine i Huset er indrettet, ved hvis Hielp Maden og de drikkende Vare føres op til og fra Taffelet. Man finder her, især i de næst ved Spise - Salen værende Cabinetter, endeel skønne Malerier, meest en mignature, hvis Forestillinger kand i Besynderlighed forlyste deres Øyen, som dyrke Cupido.

TAB. XVI.

10. 5. 0. 10 allen.
cunes.
ellen.

I Haven findes endnu et lidet Lyst - Huus af Grundmuur, som man, uagtet dets Ælde har anvendt al Flid endog indtil vore Tider bestandig at vedligeholde, og det fordi Høysalig Kong Christian den Fierde, som foruden alle andre Kunster og Videnskaber, var især en store Elskere af Bygningskunsten, selv for Lyst med egen høye Hand tidt skal have muuret derpaa, da det stod i Bygning.

Fra Rosenborg følge vi Gothers - Gade lige ned, en Gade, som i Henseende til sin Længde ikkun har faa, og maaske slet ingen Lige i Nogen Stad i Berden. Den er af fuldkommen Breede, i en lige Linie, og holder fra Volden af, hvor den begynder, indtil det Sted ved bye Havn, hvor den ved Søen endes, over 4000 Fod. Den

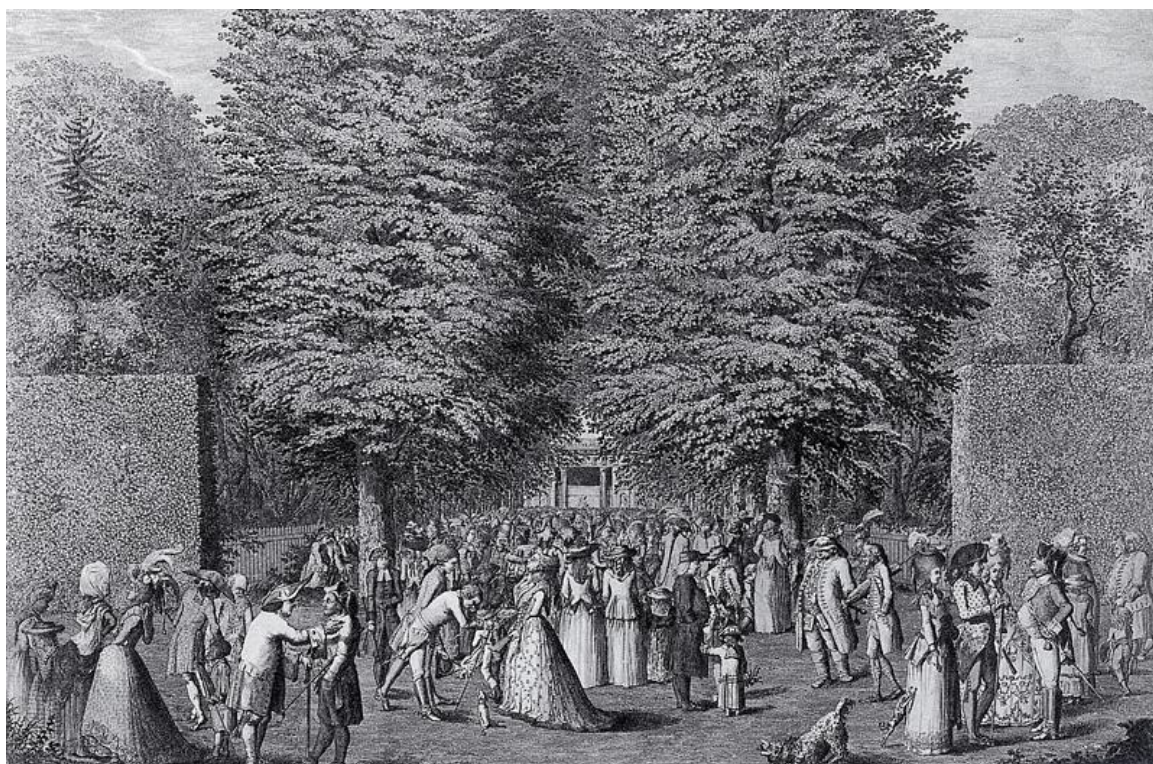
Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

har ikke samme Navn overalt; thi fra Volden til Kongens ny Torv kaldes den Gothers - Gade, og fra Kongen Torv, videre ned til Enden, Nye - Havn; hvilket sidste Navn har sin Oprindelse af den, langs med Gaden, i Kong CHRISTIAN den Femtes Tid udgravede Canal, hvorudi mangfoldige Skibe, lige som i en Havn, kand Trygt og sikkert ligge, og endog uden Fare have deres Vinter - Leye. Gaden er reent igiennem med store og anseelige, meest Borger - Huuse besat.

Herkules Pavillonen 1809

Promenade Rosenborg Have 1785

Rosenborg have ved Kronprinssegade 1785

Kronprinssegade 1848